

Umutsuzluktan Ölmek ve Kapitalizmin Geleceği

Anne Case ve Angus Deaton

İstanbul: Dergah Yayınları, 2020, 367 s.

ISBN: 978-625-6839-15-1

Çeviren: Bilge Özensoy

Değerlendiren: Semih Gül

Angus Deaton ve Anne Case tarafından yazılan *Umutsuzluk Ölümleri ve Kapitalizmin Geleceği* adlı kitapta, kapitalizm eleştirileri odağında umutsuzluk, ölüm, küreselleşmenin olumsuz sonuçları ve teknolojinin insanların yerini alması gibi karamsar temalar işlenmektedir. Yazarlar, kapitalizmin karanlık yönlerini, küreselleşmenin beklenmedik zararlarını ve teknolojinin insan iş gücünü tehdit etmesini ele alarak, bahsi geçen durumların halkta umutsuzluğa yol açtığını savunmaktadırlar. Kitap, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sağlık sisteminin başarısızlığı ve şirketlerin siyasi sisteme olan etkisi gibi konulara odaklanarak, mevcut durumun sürdürülemez olduğunu vurgulamaktadır. Yazarlara göre, eğer köklü değişimler olmazsa, insanlık büyük bir felaketin eşiğine gelebilir. Ancak yazarlar, umudunu tamamen kaybetmemekte ve kapitalizmin yeniden düzenlenerek daha adil bir sisteme dönüşürülebileceğini öne sürmektedirler.

@ Doktora Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, semihgul@uludag.edu.tr

ID 0000-0001-8446-1565

➔ Gül, S., (2024). Umutsuzluktan Ölmek ve Kapitalizmin Geleceği. [Anne Case ve Angux Deaton, Umutsuzluktan Ölmek ve Kapitalizmin Geleceği kitabının değerlendirme yazısı.]. *İş Ahlakı Dergisi*, 17(2), ss. 178-182.

✍ Kitap Değerlendirme

© İGİAD
DOI: 10.12711/tjbe/d460
İş Ahlakı Dergisi, 2024
isahlakidergisi.com

📅 Başvuru: 08.07.2024
Revizyon: 07.08.2024
Kabul: 19.08.2024
Erken Baskı: 15.10.2024

Eser, giriş bölümü ve ardından gelen dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmı, Angus Deaton'ın 2013 yılında yayımlanan *Büyük Kaçış (The Great Escape)*¹ adlı çalışmadan ilham alarak başlamaktadır. Deaton önceki kitabında 20. yüzyılın dönüm noktalarından biri olarak ölüm oranlarının azalmasını vurgulamıştır. Ancak yeni kitapta yazarlar, 2014 yılındaki bir araştırmada, orta yaş (45-54 yaş) Hispánico olmayan beyaz Amerikalılar arasında intihar oranlarının beklenmedik bir şekilde yükseldiğini keşfetmişlerdir. Bu durum, genel olarak kabul gören ekonomik büyüme ve ilerleme anlatısına ters düşmektedir. Yazarlar söz konusu tespit doğrultusunda intihar oranlarını diğer ölüm nedenleriyle kıyaslayarak daha geniş bir perspektif elde etmeyi amaçlamışlardır. Ayrıca çalışmanın beklenmedik bir bulgusu olarak, orta yaşlı beyaz nüfus arasında tüm ölüm oranlarında artış gözlemlenmiştir. Bu bulgu üzerine yazarlar, ölüm oranlarındaki bu artışın altında yatan sebepleri araştırmaya koyulmuşlar ve sonuç olarak intihar, aşırı doz ilaç kullanımı ve alkol kaynaklı karaciğer hastalıklarının ölüm sebepleri olarak belirlemişlerdir. Yazarlar, bu tür ölümleri “umutsuzlukla bağlantılı ölümler” olarak tanımlamışlar ve bu trajedilerin ekonomik ve sosyal kökenlerini analiz etmeye çalışmışlardır.

Kitabın birinci bölümünde 20. ve 21. yüzyılda Amerika'daki sağlık, eğitim ve ekonomik alanında yaşanan gelişmelere yer verilmiştir. 20. yüzyıl, sağlık sektöründe önemli atılımların yaşandığı bir dönem olmuştur. Bulaşıcı hastalıklar azalmış ve yaşam süresi uzamıştır. Buna ek olarak ekonomik büyüme artmış ve eğitim seviyesi yükselmiştir. Yüzyılın sonlarına yaklaşıldığında 20. yüzyıl optimizmi yok olmaya yüz tutmuştur. Yazarlar bu bölümde iki yüzyıl arasındaki değişime sebep olan gerekçelerin peşine düşmüşlerdir. Zengin ülkelerde ölüm oranları düşmeye devam ederken, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki beyaz Amerikalıların ölüm oranları yükselmiştir. Yazarlar tarafından yapılan incelemeler neticesinde bu tersine dönüş, özellikle opioid² salgını, alkol ve intihar kaynaklı ölümlerle ilişkilendirilmiştir. Umutsuzluk ölümleri olarak adlandırılan bu ölümler, Amerika Birleşik Devletleri'nde ciddi bir sorun haline gelmiştir.

Yazarlar, ikinci bölümde, eğitimin hayat üzerindeki etkilerini ve özellikle Amerika'daki eğitim seviyesi ile yaşam ve ölüm oranları arasındaki ilişkiyi incelemek-

1 Kitapta insanlığın son iki yüz elli yılda yaşadığı olağanüstü ilerlemeler (maddi gelişmeler, yoksulluğun azalması ve insan ömrünün uzaması) iyimser bir dille ele alınmıştır. Bu ilerlemelerin temelinde bilgi üretimi ve küreselleşmenin olumlu etkilerinden destek alan kapitalizm yer almıştır. Kapitalizm, kitabın ana karakterlerinden biri olarak tanımlanmış; milyonları yoksulluktan kurtaran ve küreselleşmenin getirdiği faydalardan güç alan bir sistem olarak öne çıkarılmıştır. (Deaton, 2013).

2 Opioid akut, kronik veya cerrahi ağrıların yönetiminde hastalara yasal olarak reçete edilebilen bir ilaç sınıfıdır. Bu sınıfa kodein, oksikodon, eroin, metadon ve buprenorfin gibi ilaçlar dahildir (Çakıcı vd. 2019).

tedirler. İlgili bölümde yüksek eğitim seviyesinin, hem maddi refahı artırdığı hem de sosyal statüyü yükselttiği vurgulanmaktadır. Kitap boyunca, dört yıllık üniversite eğitiminin Amerikan toplumunda yarattığı bölünme ve bu eğitimin sağladığı avantajların vurgulanması tekrar eden bir motif olarak karşımıza çıkmaktadır. Üniversite mezunları ile üniversite mezunu olmayanlar arasındaki uçurum, sadece ölüm oranlarıyla sınırlı kalmayıp, yaşam kalitesi, sağlık, ruhsal esenlik ve sosyal etkileşim gibi alanlarda da kendini göstermektedir (Seçilmiş, 2020: 133). Eğitilmiş bireyler ile eğitimsiz bireyler arasındaki bu derin ayrım, gelir düzeyi, ailevi istikrar ve toplumsal bağlamda da genişlemekte, böylece dört yıllık üniversite diploması, sosyal statünün belirleyici bir simgesi haline gelmektedir. Bu simge, sanki üniversite mezunu olmayanların üzerine bir damga vuruyormuş gibi, toplumsal ayrımcılığın bir göstergesi olarak işlev görmektedir. Yazarlara göre, Amerika'da inşa edilen, gücün ve ödülün liyakat temelinde dağıtılmasını ifade eden meritokratik sistem, eğitilmiş bireylere daha fazla fırsat sunmakta, düşük eğitimlilerin toplumsal hiyerarşide yükselmesini engellemektedir (Sandel, 2018a; Sandel, 2018b; Young, 1958). Bu durum, özellikle ekonomik olarak dezavantajlı bölgelerde yaşayan beyaz Amerikalılar arasında gözlenen umutsuzluk ölümleri ile doğrudan ilişkilidir. Üniversite eğitimi göremeyen bireyler, daha düşük gelirli işlerde çalışmakta, sağlık hizmetlerine erişimleri sınırlı olmakta ve sosyal hayattan dışlanabilmektedirler. Yazarlar, eğitimdeki eşitsizliğin sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve psikolojik sonuçlarının da olduğunu vurgulamaktadırlar.

Kitabın üçüncü bölümünde, yoksulluk, gelir eşitsizliği ve işsizlik gibi ekonomik faktörlerin umutsuzluk ölümleri üzerindeki etkileri incelenmektedir. İlk bakışta bu faktörler arasında doğrudan bir ilişki olduğu düşünülebilir ancak kitapta, durumun bu kadar basit olmadığı vurgulanmaktadır. Örneğin, New York ve Kaliforniya gibi eşitsizliğin en yüksek olduğu eyaletlerde, ölüm oranları düşük seviyelerdedir. Yazarlar bu noktada resmi yoksulluk ve gelir eşitsizliği verilerinin, umutsuzluk oranlarındaki artışı tam olarak açıklayamadığına dikkat çekerek, yoksulluk dışında ırk, eğitim düzeyi ve sağlık hizmetlerine erişim gibi diğer faktörlerin de önemli rol oynadığını belirtmektedirler. Bu bölümde ayrıca 1970'lerden itibaren Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan ekonomik değişimlerin, eşitsizlikleri derinleştirdiği ve umutsuzluk ölümlerini artırdığı ifade edilmektedir. Ekonomik büyümenin yavaşlaması, işçi sınıfının gelirlerinin düşmesi ve sosyal güvenlik ağlarının zayıflaması, insanların geleceğe dair umutlarını kaybetmelerine neden olmaktadır. Sonuç olarak, yazarlar umutsuzluk ölümlerinin karmaşık bir olgu olduğunu ve tek bir nedene indirgenemeyeceğini savunmaktadırlar. Onlara göre ekonomik faktörler önemli olsa da, sosyal, kültürel ve psikolojik faktörlerin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Kitabın son bölümünde, kapitalizmin neden sürekli sorunlarla karşılaştığı derinlemesine incelenmektedir. Yazarlar bu noktada özellikle düşük eğitimli beyazların yaşadığı zorluklar ve artan gelir eşitsizliği gibi konulara odaklanmaktadır. Onlara göre bahsi geçen sorunların kökeninde yatan en önemli nedenlerden biri, Amerikan sağlık sistemindeki yüksek maliyetlerdir. Söz konusu maliyetlerin nedenleri arasında doktor ve hemşire eksikliği, ilaç fiyatlarının yüksekliği, gereksiz tıbbi işlemler ve kar odaklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Güçlü lobi grupları ve düzenleyici mekanizmaların yetersizliği de bu durumu sürdürmede kritik bir önem taşımaktadır. Bu yüksek maliyetler, ekonomide domino etkisi yaratarak ücretlerin düşmesine, iş imkânlarının azalmasına ve kamu hizmetlerindeki yetersizliklere yol açmaktadır. Küreselleşme ve otomasyonun etkisiyle zaten zor durumda olan işçi sınıfı, yükselen sağlık maliyetleri nedeniyle daha da büyük bir baskı altında kalmaktadır. Yazarlara göre Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sağlık sistemi, zenginlerden alıp fakirlere veren klasik Robin Hood senaryosunun tam tersini uygulamaktadır. Sistem, gelir transferini alt tabakadan üst tabakaya yaparak büyük şirketlerin, özellikle ilaç şirketlerinin, bağımlılık yaratan ürünlerin satışından büyük kazançlar elde etmesine neden olmaktadır. Bu durum, bireylerin yaşamlarını olumsuz etkilemekte ve ekonomik eşitsizliği artırmaktadır. Yazarlar, bu durumu "rantçılık" olarak nitelendirmekte ve sorunun çözümünün vergi artışından çok rantçılığın önlenmesinde yattığını savunmaktadırlar. Yazarlar, kapitalizme karşı olmasalar da, mevcut sistemde yapılan düzenlemelerle daha adil bir gelir dağılımı sağlanabileceğini belirtmektedirler. Kitapta düşük gelirli Amerikalıların ücretlerinin artırılması veya en azından düşüşünün durdurulması için çeşitli politika önerileri sunulmaktadır. Bu öneriler arasında; sağlık ve ilaç piyasalarının düzenlenmesi, sosyal güvenlik ağının güçlendirilmesi, sendikaların ve işçi temsilciliğinin artırılması, taşeronluk ve esnek çalışma koşullarının düzenlenmesi, rekabetin teşvik edilmesi, şirket birleşmelerinin denetlenmesi, veri kullanımının sınırlandırılması, asgari ücretin artırılması, lobi faaliyetlerinin sınırlandırılması, üniversite eğitiminin ve mesleki eğitim seçeneklerinin kolaylaştırılması gibi önlemler yer almaktadır.

Sonuç itibariyle kitabın bölümleri bir araya getirildiğinde söz konusu eserin, çağdaş toplumun karanlık yönlerine derin bir bakış sunduğu söylenebilmektedir. Kitap, kapitalizmin bireyler ve topluluklar üzerindeki etkilerini analiz ederek, okuyucuya toplum sağlığını ve ekonomik adaleti anlama noktasında önemli katkılar sağlamaktadır. Kitabın temel vurgusu olarak ele alınan umutsuzluk ölümleri; zorlu yaşam koşulları, madde bağımlılığı, alkol sorunları ve intihar gibi trajedileri, ayrıca istikrarsız işleri ve yetersiz gelirleri, aile ve inanç kurumlarının erozyonunu içeren bir öyküyü ifade etmektedir. Öykünün bu şekilde ele alınışı, sağlık sorunlarının sa-

dece biyolojik değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik faktörlerle de yakından ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu bakış açısı, kamu sağlığı, ekonomi ve sosyoloji alanlarında çalışan araştırmacılar, politika yapımcılar ve akademisyenler için önemli bir kaynak niteliğindedir. Aynı zamanda kitapta sayısal verilere yer verilmesi, problemler arasında nedensellik kurması açısından okuyuculara rehberlik etmektedir. Buna karşılık, kitapta sunulan yoksulluk ve gelir eşitsizliği verilerinin umutsuzluk ölümleriyle doğrudan bağlantılı olmaması, okuyucuyu umutsuzluk ölümlerinin başka nedenleri olabileceği konusunda düşünmeye sevk etmektedir. Bu doğrultuda kitapta umutsuzluk ölümlerinin psikolojik ve kültürel yönleri de daha derinlemesine incelenebilirdi. Buna ek olarak kitap, kapitalizmin reforme edilmesi gerektiğini vurgulasa da, bu reformların nasıl gerçekleştirileceği konusunda somut, kapsamlı ve net bir yol haritası sunmamaktadır. Bu doğrultuda, kitapta daha eşitlikçi ve sürdürülebilir bir ekonomik sistemin nasıl inşa edilebileceği hakkında daha ayrıntılı açıklamalara yer verilebilirdi. Özellikle, bu sorunların çözümüne yönelik eğitim ve sağlık politikaları hakkında daha fazla bilgi sunulabilirdi. Kitap, büyük ölçüde Amerika Birleşik Devletleri'ne odaklanmakta, diğer ülkelerdeki benzer sorunları yeterince incelememektedir. Söz konusu durum, kitabın küresel bir bakış açısından yoksun kalmasına neden olmaktadır. Öyle ki, kapitalizmin sorunları yalnızca Amerika Birleşik Devletleri ile sınırlı değildir; bu nedenle, daha geniş bir bakış açısı kitabın kapsamını ve etkisini artırabilirdi.

Kaynakça

- Çakıcı, M., Araz, D., & Gökyiğit, A. (2019). Opioid bağımlılığının tedavisinde metadon ve buprenorfin'in etkinliği: hangisini kullanalım?. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 1(3), 194-199.
- Deaton, A. (2013). *The great escape: Health, wealth, and the origins of inequality*. Princeton University Press, Princeton
- Sandel, M. J. (2018b). Populism, liberalism, and democracy. *Philosophy & Social Criticism*, 44(4), 353-359.
- Sandel, M.J. (2018a). Populism, Trump, and the future of democracy. <https://www.opendemocracy.net/en/populism-trump-and-future-of-democracy/> Erişim Tarihi: 10.05.2024.
- Seçilmiş, E. (2020). Umutsuzluk ölümleri ve kapitalizmin geleceği. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 20(1), 129-142. <https://doi.org/10.25294/aiiibfd.734219>
- Young, M. (1958). *The rise of the meritocracy 1870-2033*. London: Thames & Hudson.